

deník

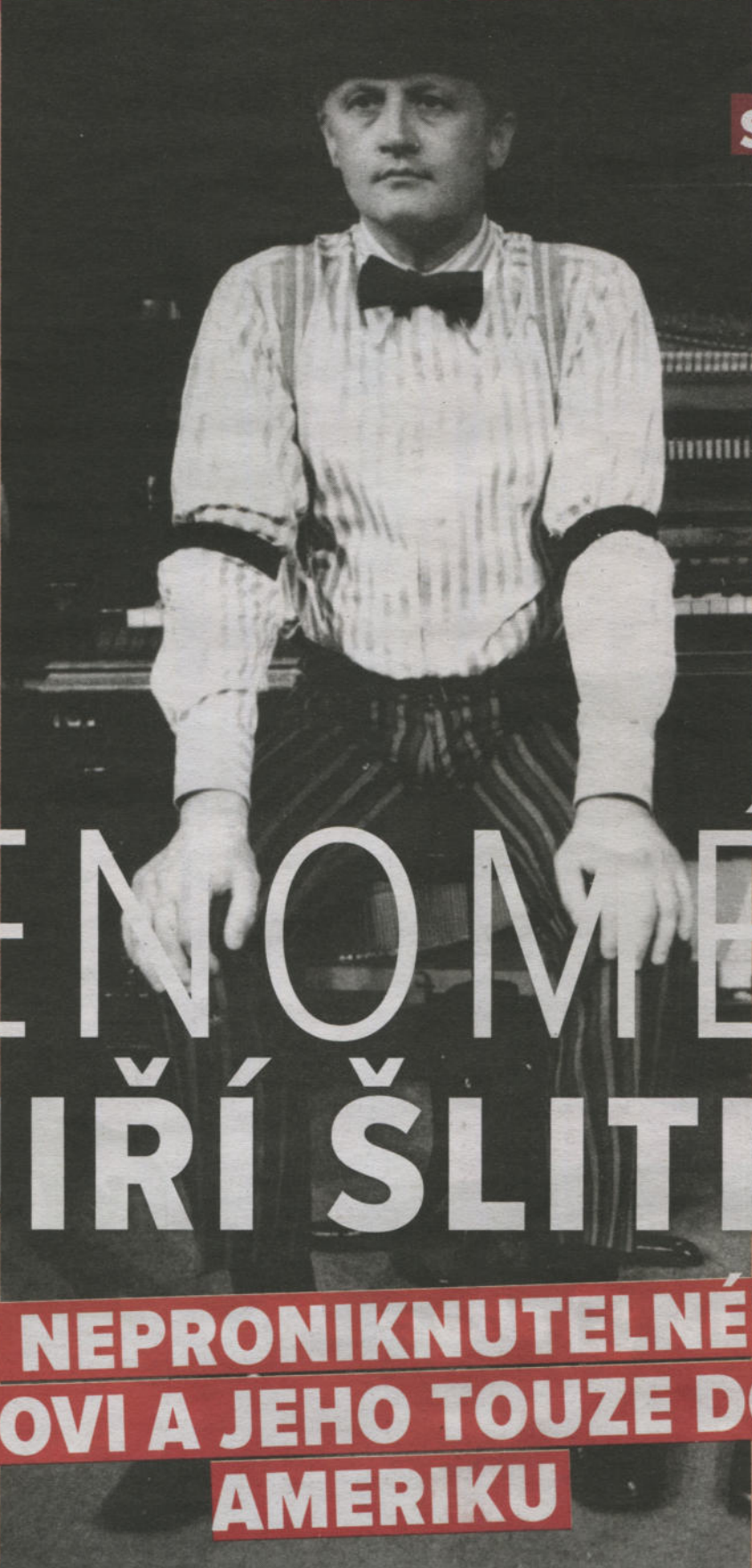
+ SUDOKU A KŘÍŽOVKA

VÍKEND

PŘÍLOHA DENÍKU / 2. března 2024

SAMOSTATNĚ NEPRODEJNÉ

+ SPECIÁL
SPOKOJENÝ
SENIOR

FENOMÉN JIŘÍ ŠLITR

O NEPRONIKNUTELNÉM
GÉNIOVI A JEHO TOUZE DOBÝT
AMERIKU

LUKÁŠ BERNÝ

Jiří Šlitr chtěl uspět v Americe

TEXT: MICHAL BYSTROV

FOTO: POSKYTNUTO LUKÁŠEM BERNÝM,
ARCHIV SEMAFORU, IRENA ZLÁMALOVÁ

Povězte mi něco o původu Jiřího Šlitra. Jak se jeho rod ocitl v Podkrkonoší, čím byli rodiče a prarodiče?

Dědeček měl pilu a po matce pocházel z významné průmyslové rodiny Porkertů. On je sice Šlitr vždycky na prvním místě spojovaný s Podkrkonoším, ale jeho předkové tam odsud nepocházeli, měli kořeny v podhůří Orlických hor. Do Zálesní Lhoty, kde se Jiří narodil, se přestěhovali, protože tatínek Josef tam dostal učitelské místo. I to příjmení bylo původně jiné, v nejstarších matrikách je v podobě Šrittr nebo Šritter, občas psáno i německy. To L se tam postupně usídlilo asi proto, že se to mnohem lépe vyslovuje. V Zálesní Lhotě se na Šlitrovy příbuzné vzpomíná, nicméně větší kulturní vyžití se koná v Rychnově nad Kněžnou,

Sto let po narození skladatele a komika Jiřího Šlitra vychází obsáhlá kniha Doktor Klavír, kterou o spoluzakladateli pražského divadla Semafor napsal jeden z největších semaforských znalců a fandů Lukáš Berný. Nová publikace je důkazem, že pod svícem bývá tma. O klasikovi české písničky toho totiž mnohem víc nevíme, než víme. Sám Šlitr o sobě prozradil jen málo. Tragická smrt přetála jeho dráhu dříve, než mohl jakkoli bilancovat, a na jeho životopisce proto čeká nejedno překvapení. Tak například fakt, že měl autor melodií k písni Malé kotě, Ach, ta láska nebeská, Co jsem měl dnes k obědu či Tereza ještě minimálně dvě utajené děti. To je však jen špička ledovce. Jaký byl Šlitr člověk, na to prostě neexistuje jednoduchá odpověď.

...

kam jeho rodina utekla před nacisty.

Když poznáte historii, můžete lépe pochopit Šlitrovu povahu? On sám o sobě nic moc neříkal. A nevím ani o tom, že by ho někdo z kolegů dovedl charakterově vystihnout.

On do něj nikdo tak úplně neviděl. Hodně toho přejal od svých rodičů. Něco dostal do vínku geneticky, třeba umělecké vlohy. Zbytek dodala výchova. Už v dětství byl pilný, houževnatý, šel za tím, co ho bavilo. Je zvláštní, že jako dítě byl velmi energický, otevřený, předváděl se, jak se říká - všude ho bylo plno. To až v dospívání se začal uzavírat do sebe.

Kdosi o něm prohlásil, že disponoval určitou odvahou. Po kom tuto vlastnost zdědil? A myslíte, že kdyby žil dál, měl by kvůli ní potíže?

Odvahu bezesporu měl. Ale taky byl opatrný. Uvědomme si, že dospíval za války, to se na něm muselo projevit. Nabízí se paralela s Josefem Škvoreckým - byli podobně staří a Náchod

DO JIŘÍHO ŠLITRA NIKDO TAK ÚPLNĚ NEVIDĚL. UŽ V DĚTSTVÍ BYL PILNÝ, HOUŽEVNATÝ, ŠEL ZA TÍM, CO HO BAVILO. JE ZVLÁŠTNÍ, ŽE JAKO DÍTĚ BYL VELMI ENERGICKÝ, OTEVŘENÝ, PŘEDVÁDĚL SE, JAK SE ŘÍKÁ – VŠUDE HO BYLO PLNO. TO AŽ V DOSPÍVÁNÍ SE ZAČAL UZAVÍRAT DO SEBE.

INZERCE 1183131-15

je od Rychnova kousek. Navíc Šlitr dostudoval práva v roce 1949, hned potom šel na vojnu, rozjížděla se děsivá padesátá léta a on to dost vnímal. Myslím, že i proto své politické názory nikdy moc neprezentoval. S výjimkou období po invazi. A potíže by měl zcela určitě. Jsem si stoprocentně jistý, že by stejně jako Jiří Suchý neodvolal podpis pod Dvěma tisíci slov, takže by i jeho čekaly perzekuce.

Když vypukla druhá světová válka, Šlitrvi bylo čtrnáct. Když končila, překročil už dvacítku. To jsou formativní léta. Co o nich víme?

On už tehdy věděl, že kreslení a muzika budou jeho úděl. A taky dokázal v každém období zapojit koníčky do svého života. I za té války založil na gymnáziu třídní orchestr a ilustroval školní kroniku nebo místní noviny. Aby pak unikl totálnímu nasazení, strýc Porkert ho zaměstnal v továrně v kanceláři. To ho určitě nebavilo, a tak tam zase založil orchestr a ilustroval

takový oběžník, nějaké brožury, almanachy zaměstnanců a s největší pravděpodobností i firemní reklamní materiály. Prostě už tehdy to směřoval k svým největším koníčkům. Ale pořád to byl normální kluk, hodně sportoval, občas se popral, prožíval první lásku, svou dívku ostatně dostal i do toho třídního orchestru, ačkoli nechodila do stejného ročníku jako ostatní muzikanti.

Odkud se vzal Šlitrův malířský a kreslířský talent?

Kreslil už od dětství a opravdu dobře. Zatímco ve slovníku skladatelů dlouho chyběl, mezi výtvarníky byl uvedený už v padesátých letech. Základní vybavu dostal od svého otce. Josef Šlitr byl velmi slušný krajinář, šel ve stopách Františka Kavána. Nevynikal nějakou originalitou, ale technicky byl na úrovni. Jiří potom šel stylově jinou cestou, podobně jako v muzice si vyzkoušel snad všechno, od portrétů a krajin až po abstrakce, ale ty mu moc neseseděly. A stejně jako v hudbě se zastavil u modernějších

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

GRANTY PRAHY 2 POMÁHAJÍ

POŽÁDEJTE O FINANČNÍ PODPORU PRO SVÉ PROJEKTY V TĚCHTO OBLASTECH :

- MIMOŠKOLNÍ ČINNOST DĚTÍ A MLÁDEŽE
- SOCIÁLNÍ A SOCIÁLNĚ ZDRAVOTNÍ
- PREVENCE KRIMINALITY A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ
- ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ
- KULTURA
- SPORT

WWW.PRAHA2.CZ

stylů – pop art mu vůbec nic neříkal. V začátcích mu hodně imponoval Josef Liesler, měl rád Picassa, líbil se mu Paul Klee nebo Joan Miró. Obdivoval kreslíře vtipů Saula Steinberga. Ale taky Jiřího Trnku, s nímž se spřátelil.

Dříve, než se Šlitr seznámil se zpívajícím grafikem Suchým v pražském klubu Reduta, zaujal jiné představitele české kultury. Od Miroslava Horníčka přes Jana Wericha až po Pavla Koptu, který byl jeho prvním textařem. Byl, nebo nebyl?

Určitě byl. S Pavlem Koptou se spřátelili na vojně a sedli si lidsky i umělecky. Kopta byl navíc také docela univerzální, moc se neví, že i on tehdy maloval. Měli stejné koníčky, a texty psal nádherné. Mnohokrát jsem si říkal, že bych měl kontaktovat jeho syna Václava Koptu a zeptat se ho, jestli v otcově pozůstalosti něco nezůstalo. Vždyť oni napsali desítky písniček, ale známé jsou tak tři nebo čtyři. Černá Jessie, Drožkář, Dnes naposled – a fajnšmekři možná znají ještě Vztýčte tu tyč. Ale víc nic. Navíc to byl Kopta, díky komu Jiří Šlitr poznal Miroslava Horníčka, což ho dovedlo až k Suchému. Je to všechno propletená pavučina.

Jak čas plynul, Suchý a Šlitr se skamarádili. Ale ten vztah nikdy nebyl jednoduchý. Vy jste měl možnost číst si v jejich nevydané korespondenci. Můžete mi prozradit, do jaké míry byli přáteli a co o sobě vlastně věděli či nevěděli?

Já bych to přirovnal ke kamarádství v práci. S někým, s kým se denně vídáte, sedíte si, skvěle se vám spolupracuje, máte podobné názory, zájmy, ale přesto nemáte potřebu toho druhého pozvat na víkend na chalupu. Tak nějak jste spokojeni v tom přátelství od osmi do čtyř. Kamarádi ti dva rozhodně byli, ostatně Šlitr šel Suchému na svatbu za svědka. Jen to nebylo takové to intimnější přátelství, nesvěřovali si tajemství. Ale skvěle spolu fungovali. I v těch dopisech, ač cítíte, že mají jiné naturely, jsou k sobě upřímní. Špičkuje se, i když se neshodnou, velmi rychle najdou kompromis. Byli dokonalý tým, jen spolu nechodili na pivo.

Někdy v éře představení Dábel z Vinohrad se S + Š jeden druhému odcizili. Tedy tak se to říká, já té formulaci tak úplně nevěřím. Myslím, že jejich odloučení bylo subtilnější povahy.

Tady známe jen jednu stranu příběhu, kterou po letech otevřel Jiří Suchý. Šlitr o tom nikdy veřejně nemluvil a myslím si, že asi ani v soukromí. Jde o období, kdy si dal za cíl uspět v New Yorku na Broadwayi s jazzovou operou Dobře placená procházka. Jenže Suchý myslím nikdy úplně nevěřil, že by se to mohlo povést. A Šlitra to asi iritovalo. Chápal to jako nedostatek sebevědomí, on si neustále dal vyšší mety. Ale

VZTAH SUCHÉHO A ŠLITRA BYCH PŘIROVNAL KE KAMARÁDSTVÍ V PRÁCI. S NĚKÝM, S KÝM SE DENNĚ VÍDÁTE, SEDÍTE SI, SKVĚLE SE VÁM SPOLUPRACUJE, MÁTE PODOBNÉ NÁZORY, ZÁJMY, ALE PŘESTO NEMÁTE POTŘEBU TOHO DRUHÉHO POZVAT NA VÍKEND NA CHALUPU. TAK NĚJAK JSTE SPOKOJENI V TOM PŘÁTELSTVÍ OD OSMI DO ČTYŘ.

Jiří Suchý z velké části dosáhl toho, po čem toužil. Mnohem více než Amerika ho lákala točit experimentální filmy. Tomu se Šlitr nebránil, nicméně tu Ameriku chtěl víc. A tak začal všechno ostatní odsouvat. Stěžoval si, že jeho kolegům „stačí jen ten Václavák“. Což logicky vyvolávalo třenice. Ale nikdy to nepřekročilo únosnou mez. Občas se někde vynoří, že se Suchý a Šlitr nesnášeli a rok spolu nepromluvíli. To jsou naprosté nesmysly. Největší množství dopisů si vyměnili

právě v této době, a jejich vztah byl i tehdy velmi vřelý.

Hovoří-li se o složitých vztazích mezi členy divadla Semafor, zapomíná se na to, že veškeré snažení Suchého a Šlitra bylo pod neustálým dozorem Státní bezpečnosti. Ta kontrolovala činnost Semaforu prostřednictvím spousty nasazených agentů. Už v roce 1960 na Jiřího Suchého donášelo asi sedm jeho spolupracovníků. Jak to bylo se Šlitrem?

Samozřejmě ho hlídali taky, ale Šlitr byl v tomhle nenápadnější. A asi i opatrnější. Myslím, že to je jedna z mála věcí, kdy je mezi nimi znát věkový rozdíl. Šlitr byl o sedm a půl roku starší, dospíval za války a i politické procesy padesátých let musel vnímat z pohledu své pasivní advokacie trochu jinak než Suchý. Do roku 1968 se choval velmi apoliticky. Navíc Jiří Suchý byl ředitel divadla, takže byl nucen hrát s úřady „šachy“, jak on říká. Kdežto Šlitr jako externista stál stranou. Například odmítl vést orchestr – čistě z toho důvodu, že nechtěl podléhat byrokracii. Suchý byl také víc na ráně proto, že dvojice S + Š hovořila jeho ústy. Lidé zapominají, že Šlitrovi psal

Jiří Suchý divadelní texty do pusy. A jak se Jiří Šlitř s nikým příliš nebavil, nekamarádil, žil si ve svém samotářském světě či v okruhu nejbližších přátel, tak ono na něj zkrátka nebylo moc co donášet. Přesně to vystihuje zápis jistého uduvače po zájezdu do Holandska. Šlitrovi věnoval jedinou větu: „Baví se jen se Suchým a jeho pohyb je nekontrolovatelný.“

Uvažoval Jiří Šlitř o emigraci? Po invazi v srpnu 1968 to byl on, kdo chtěl, aby se Suchý vrátil z dočasného exilu v Londýně a pokračoval v hraní.

Ano, uvažoval, potvrdila mi to i jeho životní partnerka Sylva Daníčková. Ale pouze před srpnem 1968, pak se naprosto proměnil. Po invazi v tisku veřejně prohlásil, že nikdy neemigruje, a myslel to upřímně. Naopak, když se dozvěděl, že zvažuje odjezd Jan Werich, rozčilil se. Přestal řešit úspěch v Americe, naprosto to pro něj ztratilo váhu. A plně se zaměřil na dění u nás. Ne že by se z něj stal nějaký disident – byl to realista, pragmatik, všechno si vždy promyslel. Ale zrušil představení v Semaforu, aby mohl jít zapálit svíčku za Jana Palacha. Najednou to pro něj bylo důležitější. Suchý se angažoval trochu víc, přece jen byl zvyklý pracovat se slovem a některé jeho publikované texty z té doby jsou na jeho naturel neobyčejně ostré. Tohle nebyla Šlitrova cesta, on nepsal články do novin, mluvil spíš v narážkách, dvojsmyslech. Ale zároveň se jasně postavil na stranu, z níž by neustoupil. Důležité životní postoje nikdy neměnil.

Vaše kniha přináší i pár objevů. Jedním z nich jsou informace o dalších Šlitrových dětech. Kolik jich tedy měl – a co o něm vypovídá skutečnost, že

jejich existenci tajil?

Vím o dvou dětech, ale sama Šlitrova dcera Dominika připouští, že možná nejsou jediné. Jeho přítel Alan Levy napsal do své knihy myšlenku, se kterou se ztotožňuji. Že Jiří Šlitř tajil potomky jen kvůli svým rodičům. Matku s otcem velmi ctil, a rodiče byli pochopitelně stará škola. Kdyby se dozvěděli, že jejich syn, na kterého byli hrozně pyšní, žije nevázaný osobní život a dokonce má nemanželské děti, byla by to pro ně obrovská rána.

V jiných případech by tato otázka zněla jako klišé. Ale u Jiřího Šlitra ne. Co myslíte, že by bylo, kdyby předčasně nezemřel?

Já jsem přesvědčený o tom, že jakkoli po invazi zaujal odmítavý postoj k emigraci, nakonec by to přehodnotil. Miloval svobodu – nejen politickou, ale i tu osobní či uměleckou. Neustále cestoval, hlavně na Západ. To by skončilo, ta klec by na něj dopadla stejně jako na Jiřího Suchého. Jak jsem říkal, jsem si také jistý, že by odmítl odvolat podpis pod Dvěma tisíci slov. V Semaforu do té politické situace tepali tak do roku 1970, dál to nešlo. A Šlitř nebyl disidentský typ. Suchý je duší básník, on si svůj poetický svět dokáže vytvořit všude kolem sebe, i v nesvobodném světě. Jiří Šlitř by tohle asi nedokázal, za normalizace by tu nemohl dýchat.

LUKÁŠ BERNÝ

Narodil se roku 1978 v Jilemnici, od dětství žije v Praze. Po maturitě na gymnáziu studoval na VOŠ Josefa Škvoreckého a na Pedagogické fakultě UK. Od roku 2002 publikoval asi dvě desítky povídkových textů v různých periodikách (Host, Pandora, Weles). Část z nich vyšla knižně ve sbírkě Spálené sochy. Od roku 2014 se datuje jeho spolupráce s nakladatelstvím Sanch, pro které napsal především čtyři díly úspěšné knižní edice z oblasti pragensií Kde piji múzy. Následovaly knihy Toulky Prahou 15, Ze srdce a kamene (o prvorepublikovém premiérovi Antonínu Švehlovi), Šlechtova restaurace – Obrázky z historie Střemovky a románová novela Červený havran. V letech 2005–2021 byl moderátorem rozhlasové stanice Oldies Radio. Od konce roku 2021 pracuje pro Český rozhlas. Od roku 2009 spravuje oficiální web divadla Semafor. Je editorem více než tuctu semaforových CD, LP a DVD. Spolu s Jiřím Suchým napsal knihu Semafor: Sedesát let v jednom představení.